

UDK: 658.532:337.21:350.75.3:657.471.12:366.6:368.891:657.471.12
369:616-036.21:368(497.11):368.178:341.413:369.COVID-19:913.0
DOI: 10.5937/TokOsig2203121S

Fauzi Budi R. Satria¹
Usman M. Iqbal^{1,2}
Mihajlo D. Rabrenovic^{3,4,5}

POTENCIJAL SEKTORA ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA KAO KLJUČNOG IGRAČA U ERI NAKON PANDEMIJE

SAOPŠTENJE

Apstrakt

Usred ekonomske krize i sve većeg siromaštva u svetu koji su posledica pandemije kovida 19, posedovanje polise zdravstvenog osiguranja može biti rešenje za stanovništvo da ima pristup standardnim i pristupačnim zdravstvenim uslugama bez finansijskih poteškoća. Pored toga, zemlje čije stanovništvo ima zdravstveno osiguranje i u potpunosti je njime pokriveno imaju veći potencijal da ostvare ciljeve univerzalne zdravstvene zaštite (UZZ) i ciljeve održivog razvoja (COR) do 2030. Cilj ovog rada je da pruži ideju o tome kako zdravstveno osiguranje može biti potencijalni ključni igrač u eri nakon pandemije. Uz sve izmene u zdravstvenim uslugama usled pandemije i tehnološkog razvoja, u ovom radu preporučujemo sektoru da sprovede reforme kako po pitanju pokrivenosti tako i po pitanju njihovog modela rada u eri nakon pandemije. Reforma je neophodna ne samo da bi se osigurala javna bezbednost, već i održivost samog sektora. Konkretno, smatramo da sektor zdravstvenog osiguranja u Srbiji ima kapacitet i infrastrukturu da postane ključni igrač u obezbeđivanju zdravlja stanovništva posle pandemije kovida 19.

¹ Doktorski studijski program u odseku Globalno zdravlje i zdravstvena bezbednost, Koledž javnog zdravlja, Medicinski univerzitet u Tajpeju, Tajvan

² Informaciono-komunikacione tehnologije u zdravstvu, Ministarstvo zdravlja, Tasmanija, Australija

³ Autor za korespondenciju: prof. dr Mihajlo Rabrenović, imejl: mihajlo.rabrenovic.011@gmail.com

⁴ Fakultet za pravo, ekonomiju i preduzetništvo, Beograd, Srbija

⁵ Nadzorni odbor Instituta za virusologiju, vakcine i serume „Torlak“, Beograd, Srbija

Rad je primljen: 2. juna 2022.

Rad je prihvaćen: 26. oktobra 2022.

Ključne reči: zdravstveno osiguranje, era nakon pandemije, kovid 19, univerzalna zdravstvena zaštita, ciljevi održivog razvoja

Uvod

Svetska zdravstvena organizacija (SZO) je objasnila da era nakon pandemije nastupa u času kada su ljudi svih starosnih dobi preležali kovid i stekli određeni imunitet na novi virus.⁶ Ulaskom u treću godinu, kovid 19 je uzrokovao više od 6 miliona smrtnih slučajeva od više od 500 miliona potvrđenih slučajeva širom sveta.⁷ Međutim, iako se svakog dana beleže novi slučajevi zaražavanja i smrtni slučajevi, procenjuje se da će tendencija opadati. Do aprila 2022. pokrivenost vakcinacijom je dostigla skoro 60% i ako se može ostvariti cilj od 70% pokrivenosti imunizacijom protiv kovida 19 sredinom 2022. svet će verovatno ući u eru nakon pandemije.^{8,9}

Stoga je cilj ovog rada da postane referenca, pogotovo za sektor zdravstvenog osiguranja, kako bi postao ključni igrač nakon pandemije kovida 19, i da doprinese ostvarenju ciljeva održivog razvoja (COR) do 2030.

U ovom radu razmotrena je hipoteza da uz reforme sektor zdravstvenog osiguranja može imati značajnu ulogu u eri nakon pandemije i doprineti ostvarenju COR do 2030, naročito u Srbiji.

Uticaj pandemije kovida 19 na globalni razvoj

Globalni cilj je bolji svet u kojem svi ljudi mogu uživati u miru i napretku u 2030. kroz COR.¹⁰ Od implementacije u 2015. godišnji izveštaji su pokazali značajna poboljšanja u većini posmatranih indikatora. Međutim, nakon što se desila pandemija kovida 19, godišnji izveštaj je pokazao da su skoro svi indikatori zabeležili tendenciju opadanja.^{11,12}

⁶ Sonia Bhaskar, 'Coronavirus Outbreak Explained: What Is The Post-Pandemic Stage?', *NDTV-Dettol Banega Swasth Swachh India*, 2020, <<https://swachhindia.ndtv.com/coronavirus-outbreak-explained-what-is-the-post-pandemic-stage-43970/>> (pristupljeno 26. aprila 2022).

⁷ Worldometer, 'COVID Live - Coronavirus Statistics', <<https://www.worldometers.info/coronavirus/>> (pristupljeno 6. aprila 2022).

⁸ World Health Organization, 'Achieving 70% COVID-19 Immunization Coverage by Mid-2022', <<https://www.who.int/news/item/23-12-2021-achieving-70-covid-19-immunization-coverage-by-mid-2022>> (pristupljeno 26. aprila 2022).

⁹ Hannah Ritchie and others, 'Coronavirus (COVID-19) Vaccinations', *Our World in Data*, 2020, <<https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>> (pristupljeno 26. aprila 2022).

¹⁰ Miloš Krstić, José António Filipe, and José Chavaglia, 'Higher Education as a Determinant of the Competitiveness and Sustainable Development of an Economy', *Sustainability*, 12.16 (2020), 6607, <<https://doi.org/10.3390/su12166607>>.

¹¹ United Nations Development Program (UNDP), 'The Sustainable Development Goals Report 2020', <<https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/#sdg-goals>> (pristupljeno 26. aprila 2022).

¹² United Nations Development Program (UNDP), 'The Sustainable Development Goals Report 2021', <<https://unstats.un.org/sdgs/report/2021/>> (pristupljeno 26. aprila 2022).

Štaviše, posmatrajući trenutnu tendenciju koja odstupa, verujemo da bi pandemija kovida 19, ako ne postoje strategije kojima bismo se suprotstavili ovom problemu, mogla dovesti do toga da decenije razvoja odu niz vodu i da se svet vrati na početak.¹³

Pogoršanje situacije ne dešava se samo u zdravstvenom već i u ostalim sektorima.^{10,11} U zdravstvenom sektoru, pad vakcinacije dece je najlošiji indikator s obzirom na to da je pre pandemije on godinama bio na zadovoljavajućem i prilično stabilnom nivou čak i u manje bogatim zemljama.^{10,11} To je u skladu sa smanjenjem poseta i korišćenja zdravstvenih ustanova tokom ove pandemije. Ne samo deca, već i oni koji samo žele da provere svoje zdravlje u cilju prevencije, ili oni kojima su potrebne dugotrajne zdravstvene usluge, kao što su lica sa hroničnim ili degenerativnim bolestima, oklevaju da posete dostupne zdravstvene ustanove. To, po nekim autorima, nije samo posledica zabrinutosti zbog izloženosti koronavirusu, već i nedostatka dostupnosti zdravstvenih usluga i osoblja jer su svi resursi usmereni na kontrolisanje pandemije.^{10,11}

Osim zdravstvenog sektora, studije pokazuju da će uticaj pandemije kovida 19 na društvene i ekonomske sektore povećati jaz između ljudi koji žive u bogatim zemljama i ljudi u siromašnim zemljama.¹⁴ Na osnovu izveštaja iz sveta, ova pandemija je izazvala najgoru svetsku recesiju od Drugog svetskog rata,¹⁵ koja je zatim produbljena sukobom u Ukrajini. Na lokalnom nivou je zabeleženo da su mnogi izgubili posao jer su kompanije proglasile stečaj ili samo zato što nisu mogli da odu na posao zbog politike zaključavanja. Ta situacija dovodi do povećanja siromaštva i gladi u svetu i takođe ugrožava napredak COR na globalnom nivou.^{10,11} Zabeleženo je da je više od 100 miliona ljudi gurnuto u hronično siromaštvo i glad tokom ove pandemije koju je pratio gubitak više od 255 miliona poslova sa punim radnim vremenom.¹⁶

Svi gorenavedeni uslovi stvaraju praznine koje otežavaju ostvarenje COR, posebno u vezi sa indikatorom univerzalne zdravstvene zaštite (UZZ) koji za cilj ima da obezbedi dostupnost valjanih i pristupačnih zdravstvenih usluga bez izazivanja katastrofalnih rashoda domaćinstava. Međutim, razmatraju se studije gde se tvrdi da kombinacija hrabrih izbora politika i ulaganja u upravljanje, socijalnu zaštitu, zelenu ekonomiju i digitalizaciju pomaže zemljama sa ograničenim resursima da

¹³ United Nations, 'COVID-19 Could Lead to a Lost Decade for Development', *United Nations* (United Nations), <<https://www.un.org/en/desa/un-covid-19-could-lead-lost-decade-development>> (pristupljeno 2. aprila 2022).

¹⁴ United Nations Development Program, 'Leaving No One Behind: Impact of COVID-19 on the Sustainable Development Goals (SDGs)', UNDP, 2021, <<https://www.undp.org/publications/leaving-no-one-behind-impact-covid-19-sustainable-development-goals-sdgs>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).

¹⁵ The World Bank, 'COVID-19 to Plunge Global Economy into Worst Recession since World War II', World Bank, <<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/06/08/covid-19-to-plunge-global-economy-into-worst-recession-since-world-war-ii>> (pristupljeno 30. marta 2022).

¹⁶ Sean Fleming, 'COVID-19 Is Threatening the SDGs - Here's What Needs to Happen', World Economic Forum, 2021, <<https://www.weforum.org/agenda/2021/07/sdgs-covid19-poverty-goals/>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).

imaju bolje putanje razvoja nego pre pandemije kovida 19.¹³ Iz naše perspektive, reforma i aktivna uloga sektora zdravstvenog osiguranja mogu premostiti taj jaz nakon pandemije koronavirusa.

Reforma sektora zdravstvenog osiguranja nakon pandemije kovida 19

Malo je verovatno da će se svet nakon pandemije kovida 19 vratiti u stanje pre pandemije¹⁷ i ona će nastaviti da vrši značajan uticaj na pojedince, društvo, poslovanje i ekonomiju u celom svetu. Pored toga, ova kriza ne samo da bi mogla dovesti do trajnih promena u ponašanju korisnika osiguranja¹⁸ već i doneti sektoru zdravstvenog osiguranja nekoliko izazova, kao i brojne nove mogućnosti.^{19,20} Na primer, prethodna studija je pokazala sledeće: iako je pandemija kovida 19 izazvala neviđeno finansijsko opterećenje za veliki deo američkog zdravstvenog sistema, uključujući lekarske ordinacije, sisteme hitne medicinske pomoći i bolnice, neočekivanu dobit su ostvarile kompanije koje nude zdravstveno osiguranje¹⁸ na samom početku pandemije. U međuvremenu, jedan od izazova postao je način na koji je trenutna kriza ubrzala tendenciju automatizacije i digitalizacije, što je zahtevalo da sektor osiguranja prilagodi svoje strategije kako bi se zadovoljile potrebe ljudi.¹⁹

Uopšteno govoreći, postoji šest funkcija zdravstvenog osiguranja, a to su finansijska zaštita pojedinaca koji dožive katastrofalne zdravstvene događaje, širok pristup uslugama uz male naknade za njihovo korišćenje, pregovaranje o zdravstvenim uslugama, poboljšanje i obezbeđenje stručnosti lekara i bolnica, podsticanje pojedinaca da ostanu zdravi i prenos sredstava.²¹ Stoga je reforma sistema zdravstvenog osiguranja preko potrebna kako bi se osigurala održivost sektora i njegovih funkcija, pogotovo uz sve probleme koji nastaju usled uticaja pandemije kovida 19.

Da bi se obezbedila održivost delatnosti osiguranja, uključujući i sektor zdravstvenog osiguranja, na Konferenciji UN o održivom razvoju održanoj 2012.

¹⁷ International Monetary Fund, 'How Will the World Be Different After COVID-19', <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2020/06/how-will-the-world-be-different-after-COVID-19.htm>> (pristupljeno 26. aprila 2022).

¹⁸ Miloš Krstić and Nebojša Pavlović, 'Behavioral Economics: New Dimension in Understanding the Real Economic Behavior', *Handbook of Research on Sustainable Supply Chain Management for the Global Economy* (IGI Global, 2020), pp. 281–98, <<https://doi.org/10.4018/978-1-7998-4601-7.ch015>>.

¹⁹ PricewaterhouseCoopers, 'Ready and Resilient: Insurance Strategy for a COVID-19 World', PwC, <<https://www.pwc.com/us/en/industries/insurance/library/plan-for-post-pandemic-future.html>> (pristupljeno 26. aprila 2022).

²⁰ Deloitte Ireland, 'Impact of COVID-19 on the Insurance Industry', Deloitte Ireland, <<https://www2.deloitte.com/ie/en/pages/covid-19/articles/impact-COVID-19-insurance-industry.html>> (pristupljeno 26. aprila 2022).

²¹ Pranamya Dey and Peter B. Bach, 'The 6 Functions of Health Insurance', *JAMA*, 321.13 (2019), 1242–43, <<https://doi.org/10.1001/jama.2019.2320>>.

pokrenut je Program za finansijsku inicijativu u oblasti životne sredine UN (PFIOŽS), u okviru kog su predstavljena Načela održivog osiguranja (NOS). Načela održivog osiguranja su strateški pristup gde se sve aktivnosti u lancu vrednosti osiguranja, uključujući interakciju sa zainteresovanim stranama, obavljaju na odgovoran i progresivan način pomoću identifikacije, procene, upravljanja i praćenja rizika i mogućnosti povezanih sa pitanjima životne sredine, društva i upravljanja. Cilj Načela je smanjenje rizika, razvoj inovativnih rešenja, poboljšanje poslovnih performansi i doprinos ekološkoj, društvenoj i ekonomskoj održivosti.²² Najnovije smernice u vezi sa životnom sredinom, društvima i upravljanjem za globalni sektor životnog i zdravstvenog osiguranja koje pomažu osiguravačima da razumeju i upravljaju rizicima životne sredine, objavljene su sredinom 2022.²³ Njih kompanije koje nude zdravstveno osiguranje u svetu moraju da prate i primenjuju ako žele da obezbede održivost svog sektora u eri nakon pandemije i u budućnosti.

U međuvremenu, da bi se obezbedilo da zdravstveno osiguranje dobro funkcioniše u zajednici, sektor mora biti usklađen sa budućim zdravstvenim pretnjama i njihovi sistemi moraju biti u toku sa aktuelnim tehnološkim ažuriranjima. SZO je sačinila spisak 10 svetskih zdravstvenih pretnji kojima se trebalo baviti 2019. pre nastupanja pandemije kovida 19. Na tom spisku, zarazne i nezarazne bolesti i dalje su bile prioritet, kao i zagađenje vazduha i klimatske promene.²⁴ Međutim, iako je navedena kao potencijalna pretnja, pandemija kovida 19 je ipak nastupila i imala je značajan uticaj na svet. Nažalost, sektor zdravstvenog osiguranja nije sproveo reforme kako bi se borio sa pandemijom koja se već dogodila i očekuje se da će se ponoviti u budućnosti. Pored pandemija, klimatske promene su takođe glavna briga današnjice s obzirom na loš sistemski uticaj koje izazivaju. Klimatske promene mogu izazvati suše, eskalaciju požara i prirodne katastrofe kao što su uragani, tornada i poplave, koji povećavaju potrebu za resursima, uključujući zdravstvene ustanove. U ovom periodu, svi koji su pogođeni iako već imaju osiguranje imaće poteškoća, a to pogotovo važi za one koji ga nemaju.^{25,26} Stoga sektor zdravstvenog osiguranja mora proširiti vrste pokrića koje se mogu koristiti čak i u vreme nepredviđenih okolnosti, hitnih slučajeva i kriza.

²² 'Principles for Sustainable Insurance – United Nations Environment – Finance Initiative', <<https://www.unepfi.org/insurance/insurance/>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).

²³ 'Managing Environmental, Social and Governance Risks in Life & Health Insurance Business – United Nations Environment – Finance Initiative', <<https://www.unepfi.org/industries/insurance/managing-environmental-social-and-governance-risks-in-life-health-insurance-business/>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).

²⁴ 'Ten Health Issues WHO Will Tackle This Year', <<https://www.who.int/news-room/spotlight/ten-threats-to-global-health-in-2019>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).

²⁵ 'How Climate Change Affects Your Insurance | Washington State Office of the Insurance Commissioner', <<https://www.insurance.wa.gov/how-climate-change-affects-your-insurance>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).

²⁶ 'The Impact of Climate Change on Our Health and Health Systems', 2022, <<https://doi.org/10.26099/49rek81>>.

Što se tiče sistemske reforme sektora zdravstvenog osiguranja, usvajanje digitalnog pristupa kao operativni model je potencijalno rešenje,²⁷ naročito sa digitalizacijom zdravstvenog sistema tokom pandemije kovida 19.²⁸ Dobra reforma zdravstvenog sistema i operativnog modela sektora osiguranja može se naučiti od Tajvana. Tajvan je iskoristio svoje iskustvo sa epidemijom SARS-a u reformisanju svog sistema nacionalnog zdravstvenog osiguranja (NZO).²⁹ Kao rezultat toga, Tajvan je jedna od zemalja gde je pandemija kovida 19 imala najmanji uticaj. Čak i kada su skoro sve zemlje doživele ekonomski pad, Tajvan je doživeo poboljšanje.³⁰

U skladu sa usmerenjem u vezi sa pokrićem zdravstvenog osiguranja u eri nakon pandemije, sistem zdravstvenog osiguranja na Tajvanu nije ograničen samo na pokrivanje zdravstvenih usluga koje obuhvataju lekare i pacijente u zdravstvenim ustanovama i telemedicini, već je integrisan sa sistemom kupovine maski, pa čak i karantinskim sistemom radi praćenja širenja bolesti tokom pandemije.³¹ Stoga, uspeh u sprovođenju reformi u pogledu pokrivenosti i sistema u sektoru zdravstvenog osiguranja nije neophodan samo da bi se obezbedilo ostvarenje UZZ i COR do 2030, već i da bi se obezbedila globalna zdravstvena sigurnost.³²

Mogućnosti za sektor zdravstvenog osiguranja u Srbiji u eri nakon pandemije kovida 19

U periodu od 2000. do 2008, troškovi zdravstvene zaštite u Srbiji nastavili su da rastu svake godine, a zatim su varirali do 2019.³³ Međutim, od 2017. troškovi zdravstvene zaštite se kontinuirano povećavaju. Nakon što su nastavili da opadaju od 2014. do 2017, počevši od 2018. troškovi zdravstvene zaštite u Srbiji su ponovo počeli da rastu. Čak i tokom pandemije u 2020. troškovi su dostigli više od 10% BDP-a

²⁷ 'The Future of Health Insurance', George Washington University, 2021, <<https://healthcaremba.gwu.edu/blog/future-health-insurance-industry/>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).

²⁸ '5 Insights About The Future Of Health Insurance In The Digital Health Age', *The Medical Futurist*, 2021, <<https://medicalfuturist.com/the-future-of-health-insurance-preparing-for-dr-big-brother/>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).

²⁹ Emeline Han and others, 'The Resilience of Taiwan's Health System to Address the COVID-19 Pandemic', *EClinicalMedicine*, 24 (2020), 100437, <<https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2020.100437>>.

³⁰ Min-Hua Chiang, 'Taiwan's Economy Outperforms amid COVID-19 Crisis', *East Asia Forum*, 2022, <<https://www.eastasiaforum.org/2022/01/31/taiwans-economy-outperforms-amid-covid-19-crisis/>> (pristupljeno 13. oktobra 2022).

³¹ 中央健康保險署, 'Taiwan Can Help - National Health Insurance's Contribution in Combating COVID-19', 中央健康保險署 (中央健康保險署, 2020), <<https://covid19.mohw.gov.tw/en/cp-4778-53691-206.html>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).

³² World Health Organization, 'Universal Health Coverage', <<https://www.who.int/westernpacific/health-topics/universal-health-coverage>> (pristupljeno 21. marta 2022).

³³ The World Bank, 'Current Health Expenditure (% of GDP) - Serbia | Data', <<https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.CHEX.GD.ZS?locations=RS>> (pristupljeno 27. aprila 2022).

Srbije. Taj iznos se povećao za oko 8% u prethodne dve godine^{29,34}. U idealnom slučaju, ako se UZZ pravilno primeni, zdravstveni sistem će takođe biti odgovarajući jer ima za cilj da pruži standardne i pristupačne usluge zdravstvene zaštite. Stoga, finansijski teret zemalja koje primenjuju UZZ ne bi trebalo značajno da se poveća uprkos velikim problemima kao što je pandemija kovida. Zbog toga je povećanje troškova zdravstvene zaštite u Srbiji tokom prve godine pandemije, navodi se u izveštajima o indeksu pokrivenosti UZZ u Srbiji, samo 71 od 100 u 2019. godini.³⁵

Gorenavedena situacija je pokazala razlog zašto sektor osiguranja u Srbiji ima priliku da bude ključni igrač u eri nakon pandemije. Trenutno u Srbiji postoje dve vrste zdravstvenog osiguranja – obavezno i dobrovoljno.³⁶ Prema našem mišljenju, da bi se povećao indeks pokrivenosti uslugama i da bi se obezbedilo da stanovništvo ima pristup zdravstvenim ustanovama bez finansijskih poteškoća, zdravstveno osiguranje bi trebalo da bude obavezno. Međutim, kao i u Australiji, trebalo bi omogućiti izbor između javnog ili privatnog osiguranja.³⁷ Na kraju, pošto u Srbiji postoji ogroman potencijal za sektor informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT),³⁸ neće biti značajnih prepreka za osiguravajuće kuće koje nude zdravstveno osiguranje u Srbiji da razviju svoj operativni model u digitalni, kao što je prelazak na digitalne dokumente, proširenje pristupa telemedicini i korišćenje veštačke inteligencije (AI) te primena drugih „bioničkih“ sposobnosti u pomaganju zaposlenima u verifikaciji nadoknade.^{17,39} Pored toga, da bi se obezbedila održivost tog sektora u Srbiji, te kompanije bez odlaganja treba da usvoje i primene najnovija Načela održivog osiguranja, imajući u vidu da Srbija već ima neophodnu infrastrukturu i kapacitet.

Zaključak

Uvidom u načine kako je zdravstveno osiguranje opstalo i čak ostvarilo profit tokom pandemije u nekim zemljama pokazuje se koliko je ovaj sektor otporan. Štaviše, ako sektor uspešno usvoji smernice Načela održivog osiguranja i reformiše

³⁴ The Organization for Economic Co-operation and Development, 'COVID-19-Crisis-in-Serbia-Archive. Pdf', <<https://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-in-Serbia-archive.pdf>> (pristupljeno 27. aprila 2022).

³⁵ The World Bank, 'UHC Service Coverage Index - Serbia | Data', <<https://data.worldbank.org/indicator/SH.UHC.SRVS.CV.XD?locations=RS>> (pristupljeno 27. aprila 2022).

³⁶ The Government of the Republic of Serbia, 'Health Insurance, Keeping the Most Valuable Thing We Have', <<https://www.srbija.gov.rs/tekst/en/129905/health-insurance.php>> (pristupljeno 27. aprila 2022).

³⁷ ComparingExpert, 'All Your Medicare Questions Answered | How It Works', ComparingExpert, 2017, <<https://www.comparingexpert.com.au/health-insurance/medicare/>> (pristupljeno 27. aprila 2022).

³⁸ The Government of the Republic of Serbia, 'Serbia, the Country of Opportunities', <<https://www.srbija.gov.rs/#prilike>> (pristupljeno 27. aprila 2022).

³⁹ The Commonwealth Fund, 'States' Actions to Expand Telemedicine Access During COVID-19 and Future Policy Considerations', 2021, <<https://doi.org/10.26099/r95z-bs17>>.

svoj sistem, operativni model i vrstu usluge po potrebi, to bi moglo doprineti da se obezbedi održivost sektora nakon pandemije. Održivost sektora zdravstvenog osiguranja je važna jer je to jedan od ključnih alata koji pomažu zemljama da smanje svoje troškove zdravstvene zaštite, ostvare UZZ i COR do 2030, na osnovu dugoročne istorije izučavanja razvoja ljudskih društava.⁴⁰ U Srbiji sektor osiguranja ima potencijal da postane ključni igrač u eri nakon pandemije, jer su trenutna situacija, sistem i infrastruktura adekvatni da to podrže.

Literatura

- ‘5 Insights About The Future Of Health Insurance In The Digital Health Age’, *The Medical Futurist*, 2021, <<https://medicalfuturist.com/the-future-of-health-insurance-preparing-for-dr-big-brother/>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).
- Bhaskar, Sonia, ‘Coronavirus Outbreak Explained: What Is The Post-Pandemic Stage?’, *NDTV-Dettol Banega Swasth Swachh India*, 2020, <<https://swachhindia.ndtv.com/coronavirus-outbreak-explained-what-is-the-post-pandemic-stage-43970/>> (pristupljeno 26. aprila 2022).
- Chiang, Min-Hua, ‘Taiwan’s Economy Outperforms amid COVID-19 Crisis’, *East Asia Forum*, 2022 <<https://www.eastasiaforum.org/2022/01/31/taiwans-economy-outperforms-amid-covid-19-crisis/>> (pristupljeno 13. oktobra 2022).
- ComparingExpert, ‘All Your Medicare Questions Answered | How It Works’, *ComparingExpert*, 2017, <<https://www.comparingexpert.com.au/health-insurance/medicare/>> (pristupljeno 27. aprila 2022).
- Deloitte Ireland, ‘Impact of COVID-19 on the Insurance Industry’, *Deloitte Ireland*, <<https://www2.deloitte.com/ie/en/pages/covid-19/articles/impact-covid-19-insurance-industry.html>> (pristupljeno 26. aprila 2022).
- Dey, Pranamma, and Peter B. Bach, ‘The 6 Functions of Health Insurance’, *JAMA*, 321.13 (2019), 1242–43, <<https://doi.org/10.1001/jama.2019.2320>>
- Fleming, Sean, ‘COVID-19 Is Threatening the SDGs - Here’s What Needs to Happen’, *World Economic Forum*, 2021, <<https://www.weforum.org/agenda/2021/07/sdgs-covid19-poverty-goals/>> (pristupljeno 12 oktobra 2022).
- Han, Emeline, Shu-Ti Chiou, Martin McKee, and Helena Legido-Quigley, ‘The Resilience of Taiwan’s Health System to Address the COVID-19 Pandemic’, *EClinicalMedicine*, 24 (2020), 100437, <<https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2020.100437>>

⁴⁰ Pilipović Jelena, “Gens aurea. Fantazam o “rodu od zlata” u Vergilijevim Eklogama i u Platonovoj državi”, *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, vol. 67, no. 2, 2019, str. 341-354, http://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/casopisi/ZMSKJ_67_2.pdf.

- 'How Climate Change Affects Your Insurance | Washington State Office of the Insurance Commissioner', <<https://www.insurance.wa.gov/how-climate-change-affects-your-insurance>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).
- International Monetary Fund, 'How Will the World Be Different After COVID-19', <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2020/06/how-will-the-world-be-different-after-COVID-19.htm>> (pristupljeno 26. aprila 2022).
- Krstić, Miloš, José António Filipe, and José Chavaglia, 'Higher Education as a Determinant of the Competitiveness and Sustainable Development of an Economy', *Sustainability*, 12.16 (2020), 6607, <<https://doi.org/10.3390/su12166607>>
- Krstić, Miloš, and Nebojša Pavlović, 'Behavioral Economics: New Dimension in Understanding the Real Economic Behavior', *Handbook of Research on Sustainable Supply Chain Management for the Global Economy* (IGI Global, 2020), pp. 281–98, <<https://doi.org/10.4018/978-1-7998-4601-7.ch015>>
- 'Managing Environmental, Social and Governance Risks in Life & Health Insurance Business – United Nations Environment – Finance Initiative', <<https://www.unepfi.org/industries/insurance/managing-environmental-social-and-governance-risks-in-life-health-insurance-business/>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).
- Pilipović, Jelena, "Gens aurea. Fantazam o "rodu od zlata" u Vergilijevim Eklogama i u Platonovoj državi", *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, vol. 67, no. 2, 2019, str. 341-354, http://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/casopisi/ZMSKJ_67_2.pdf.
- 'Principles for Sustainable Insurance – United Nations Environment – Finance Initiative', <<https://www.unepfi.org/insurance/insurance/>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).
- Ritchie, Hannah, Edouard Mathieu, Lucas Rodés-Guirao, Cameron Appel, Charlie Giattino, Esteban Ortiz-Ospina, and others, 'Coronavirus (COVID-19) Vaccinations', *Our World in Data*, 2020, <<https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>> (pristupljeno 26. aprila 2022).
- 'Ten Health Issues WHO Will Tackle This Year', <<https://www.who.int/news-room/spotlight/ten-threats-to-global-health-in-2019>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).
- The Commonwealth Fund, 'States' Actions to Expand Telemedicine Access During COVID-19 and Future Policy Considerations', 2021, <<https://doi.org/10.26099/r95z-bs17>>
- 'The Future of Health Insurance', George Washington University, 2021, <<https://healthcaremba.gwu.edu/blog/future-health-insurance-industry/>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).

- The Government of the Republic of Serbia, 'Health Insurance, Keeping the Most Valuable Thing We Have', <<https://www.srbija.gov.rs/tekst/en/129905/health-insurance.php>> (pristupljeno 27. aprila 2022).
- ———, 'Instructions for Payment of Donations for COVID-19 Response Fund', <<https://www.srbija.gov.rs/vest/en/152190/instructions-for-payment-of-donations-for-covid-19-response-fund.php>> (pristupljeno 27. aprila 2022).
- ———, 'Serbia, the Country of Opportunities', <<https://www.srbija.gov.rs/#prilike>> (pristupljeno 27. aprila 2022).
- 'The Impact of Climate Change on Our Health and Health Systems', 2022, <<https://doi.org/10.26099/49re-ky81>>
- The Organization for Economic Co-operation and Development, 'COVID-19-Crisis-in-Serbia-Archive.Pdf', <<https://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-in-Serbia-archive.pdf>> (pristupljeno 27. aprila 2022).
- The World Bank, 'COVID-19 to Plunge Global Economy into Worst Recession since World War II', *World Bank*, <<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/06/08/covid-19-to-plunge-global-economy-into-worst-recession-since-world-war-ii>> (pristupljeno 30. marta 2022).
- ———, 'Current Health Expenditure (% of GDP) - Serbia | Data', <<https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.CHEX.GD.ZS?locations=RS>> (pristupljeno 27. aprila 2022).
- ———, 'UHC Service Coverage Index - Serbia | Data', <<https://data.worldbank.org/indicator/SH.UHC.SRVS.CV.XD?locations=RS>> (pristupljeno 27. aprila 2022).
- United Nations, 'COVID-19 Could Lead to a Lost Decade for Development', *United Nations* (United Nations), <<https://www.un.org/en/desa/un-covid-19-could-lead-lost-decade-development>> (pristupljeno 2. aprila 2022).
- United Nations Development Program, 'Leaving No One Behind: Impact of COVID-19 on the Sustainable Development Goals (SDGs)', *UNDP*, 2021, <<https://www.undp.org/publications/leaving-no-one-behind-impact-covid-19-sustainable-development-goals-sdgs>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).
- United Nations Development Program (UNDP), 'The Sustainable Development Goals Report 2020', <<https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/#sdg-goals>> (pristupljeno 26. aprila 2022).
- ———, 'The Sustainable Development Goals Report 2021', <<https://unstats.un.org/sdgs/report/2021/>> (pristupljeno 26. aprila 2022).
- World Health Organization, 'Achieving 70% COVID-19 Immunization Coverage by Mid-2022', <<https://www.who.int/news/item/23-12-2021-achieving-70-covid-19-immunization-coverage-by-mid-2022>> (pristupljeno 26. aprila 2022).

- ———, 'Universal Health Coverage', <<https://www.who.int/westernpacific/health-topics/universal-health-coverage>> (pristupljeno 21. marta 2022).
- Worldometer, 'COVID Live - Coronavirus Statistics', <<https://www.worldometers.info/coronavirus/>> (pristupljeno 6. aprila 2022).
- 中央健康保險署, 'Taiwan Can Help - National Health Insurance's Contribution in Combating COVID-19', 中央健康保險署 (中央健康保險署, 2020), <<https://covid19.mohw.gov.tw/en/cp-4778-53691-206.html>> (pristupljeno 12. oktobra 2022).

Translated from English: Jelena Rajković